

Kim Lapré

Dit kan ik jullie nog vertellen

cichorei

Lapré, Kim

Dit kan ik jullie nog vertellen – Cichorei, Amsterdam 2018

ISBN 978 94 91748 81 3

Samenstelling en redactie: Joep Eikenboom en Kitty Steinbuch

Omslagafbeelding: Detail uit De koningin van Sheba voor de tempel van Salomo. Salomon de Bray (1657), Frans Halsmuseum, Haarlem

Omslagontwerp, layout en zetwerk: Jaap Verheij

  2018 Uitgeverij Cichorei, Van Beuningenplein 15-2, 1051 VS Amsterdam

www.uitgeverijcichorei.nl

Deze uitgave kwam tot stand met financiële ondersteuning van de Stichting voor Rudolf Steiner Pedagogie, www.steunvrijeschool.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord 7

De twee stromingen in de *Algemene Menskunde* in verbinding met
de Kinderhandeling 9

18 maart 2000

De Offerhandeling en de *Algemene Menskunde* 19

23 maart 2002

De levensloop van de mens zoals die weerspiegeld wordt in de
perikopen van Advent tot Pasen 36

12 maart 2005

Van Orpheus tot de Jordaan 48

24 september 2005

De vrijheid als voorwaarde voor het offer: de Kaïn- en
Abelstroom 55

12 april 2008

Over de auteur 71

Voorwoord

In oktober 2017 overleed Kim Lapré. Omdat hij vele jaren ook actief is geweest in het Gremium van godsdienstleraren aan vrijescholen (sinds 2004 Vakgroep voor Religieuze Oriëntatie genoemd en vanaf die tijd samenwerkend met de Landelijke Werkgroep Religie van de sociaaltherapie) en daar met grote regelmaat zijn rijke ervaring in voordrachten heeft doorgegeven, is het goed om enkele daarvan vast te leggen.

De verschillende cultische teksten die Rudolf Steiner aan de vrijescholen heeft gegeven, de zogeheten Handelingen, hadden de bijzondere aandacht van Kim. Daarover heeft hij veel gestudeerd, gesproken, nieuwe inzichten erover opgedaan en doorgegeven.

Dit boek bevat vijf voordrachten die Kim hield op de halfjaarlijkse themadagen van de Vakgroep voor Religieuze Oriëntatie in de jaren 2002–2008. Het zijn deels uitgewerkte aantekeningen aan de hand van opgenomen tekst of uitgewerkte toehoordersnotities. De auteur heeft deze uitwerkingen zelf niet meer kunnen nakijken.

Deze uitgave is mogelijk geworden door een financiële bijdrage van de Stichting voor Rudolf Steiner Pedagogie.

We hopen dat veel mensen uit de vrijeschoolwereld en uit de sociaaltherapie deze inspirerende teksten zullen lezen.

De redactie

De twee stromingen in de *Algemene Menskunde* in verbinding met de Kinderhandeling

In de oudheid werden tempels, bijvoorbeeld in Egypte, omgeven door een hoge muur omdat ze alleen toegankelijk waren voor bepaalde mensen. Bij de ingang van zo'n tempel stonden twee zuilen, in Egypte waren dat de obeliskken. Deze hadden een diepe betekenis. De twee zuilen stonden daar als beeld voor de twee grote stromingen die werkzaam zijn in de ontwikkeling van mens en mensheid. De ene stroming is werkzaam vanuit het geestelijke gebied van het voorgeboortelijke, dus vanuit het verleden. De andere stroming werkt vanuit de toekomst, vanuit het leven dat volgt na de dood.

Rudolf Steiner spreekt in de tweede en derde voordracht van de *Algemene Menskunde* over deze twee stromingen als de twee krachten die werkzaam zijn in de ziel van de mens. Hij gebruikt daarvoor de termen 'antipathie' en 'sympathie'.

In de eerste voordracht spreekt hij echter al over de ademhaling en hij zegt dan, dat het de opdracht van de pedagoog is om het kind op een juiste manier te leren ademen. Het inademen is namelijk de openbaring van de goddelijk-scheppend werkende wereld. En in het uitademen leeft de innerlijke verdichting van het Wereldwoord. De mens leeft in deze in- en uitademingsstroom.

In de mens wordt het inademen tot gedachten – DENKEN.

Het uitademen wordt tot wilsmatig uitwerken van de gedachten – WILLEN.

Daan van Bemmelen, de eerste vrijeschoolleraar in Nederland, benadrukte altijd dat een leraar de polsslag en de ademhaling van de kinderen moest kennen en dat hij moest volgen hoe de verhouding tussen adem en polsslag zich bij het kind ontwikkelt. Uiteindelijk moet de verhouding tussen adem en polsslag worden $18 : 72 = 1 : 4$.

Per etmaal haalt een mens 25.920 maal adem. Dat getal is gelijk aan het aantal jaren in een Platonisch wereldjaar ($18 \times 60 \times 24$).

Afbeelding 1 Het vierde apocalyptische zegel met daarop de beide zuilen Jachin en Boas, geschilderd door Clara Rettich.

De inademing is de gedachtestroom en de polsslag/hartslag hangt samen met het willen. Maar zoals in de ritmische afwisseling van in- en uitademen de genoemde tweeheid tot uiting komt, heeft ook het bloed een tweedeling: het zuurstofrijke bloed en het koolzuurrijke bloed. We zien daarmee, dat de twee genoemde stromingen zich tot in details kunnen uitdrukken.

De mens wordt geboren uit de voorgeboortelijke wereld van de kosmos. Het menselijk hoofd wordt uit het kosmische licht geboren en

die voorgeboortelijke stroom heeft de voortdurende tendens zich naar het materiële te verdichten. Het menselijk zenuwstelsel is het resultaat van het geestelijke licht. Het is naar de aarde gericht ↓. Daartegenover leven in de stofwisseling en de bloedsomloop krachten, die vanuit de aarde opstijgen ↑. Het zenuwstelsel en de hersenen zijn het lichame-lijk instrument waarmee de mens tot denken kan komen. De stofwis-seling en de daarmee samenhangende ledematen en bloedsomloop zijn het instrument voor het menselijk handelen, voor het doen, voor het willen.

Het bewustzijnslicht in het zenuwstelsel wordt echter gewekt door het geheel van uiterlijke zintuigindrukken en deze wekkende zin-tuigindrukken komen op de mens af vanuit de ons uiterlijk omrin-gende wereld.

Vanuit de voorgeboortelijke wereld worden wij uitgestoten door de krachten van de kosmische antipathie. De term 'antipathie' moet worden begrepen als zijnde de tendens tot afscheiden, tot zelfstandig maken. In de mens (in het kind) ontstaat het denken doordat deze antipathie-krachten, die in eerste instantie lichaamsvormend werk-zaam zijn, worden wakker geroepen vanuit de zintuigwereld. Wan-neer het denken (voorstellen) zich versterkt, dan wordt het tot geheu-gen. Het geheugen is versterkte antipathie.

Begrippen ontstaan door een nog sterkere antipathie. Het wordt een associatief, combinerend denken, dat wil zeggen een voorhoofd-denken. Dit denken heeft de opdracht om in het materiële te sterven. De mens kan alleen denken over de dode materie.

voorstellen (denken) – antipathie – geheugen – begrip

Maar Rudolf Steiner zegt dat kinderen iets beter kunnen onthouden wanneer er een sterk gevoel bij wordt opgeroepen. Maar wil je op een goede pedagogische manier met kinderen werken, dan moet je ook de kant van de wil laten leven. Het wilsleven is een kracht die zich verbinden wil in liefde (sympathie) voor de kosmos.

willen – sympathie – fantasie – gewone imaginatie

Met de term 'gewone imaginatie' wordt de waarneming bedoeld, het vermogen in de ziel om de zintuiglijke wereld waar te nemen, wat afhangt van de willende interesse van de ziel.

In andere voordrachten noemt Rudolf Steiner deze twee kwaliteiten waarover we hier spreken ook: plastisch-architectonisch (antipathie) en muzikaal-dichterlijk (sympathie). In de praktijk van de pedagogie zijn die twee krachten dagelijks aan de orde.

Rudolf Steiner noemt ze bijvoorbeeld ook 'eerbied' en 'enthousiasme': eerbied voor hetgeen geworden is en enthousiasme voor wat wil ontstaan. Wordt in de opvoeding het element van de antipathie te veel aangesproken (voorstellen, begripsvorming, geheugen), dan wordt het intellect ontwikkeld dat zich op de dode materie richt, maar het gevoel voor de geest en voor het goddelijke verdwijnt erdoor. Wanneer we te sterk het geheugen aanspreken – dat wil zeggen te sterk intellectueel werken – heeft dat zelfs tot gevolg dat kinderen lichamelijk te lang en te dun worden. Te veel voorstellingen, te veel uit het hoofd leren en parate kennis aanleggen zonder daarbij bewust het proces van het vergeten in te lassen, maakt de kinderen areligieus. Maar al te vaak richt pedagogisch handelen zich te sterk op de antipathiekrachten.

Spreekt men in de pedagogische aanpak daarentegen te sterk de fantasie aan, dan blijven de kinderen te klein. Dus sterk de wil aanspreken zorgt ervoor dat kinderen wat kleiner blijven.

Leeft in een school de echte wilssubstantie, dan wekt dat bij de kinderen ook gevoel voor het religieuze en de vraag naar de Kinderhandeling.¹ Komen er weinig kinderen naar de Kinderhandeling, dan geeft

1 De Kinderhandeling of Zondagshandeling is een cultisch gebeuren dat Rudolf Steiner aan de leraren van de eerste vrijeschool in Stuttgart heeft gegeven. Op 1 februari 1920 werd voor het eerst deze handeling gehouden. Leraren (in de sociaalthherapie zijn dat de heilpedagogen) houden deze handeling. Voor de oudere leerlingen werden later nog de Jeugdhandeling en de Offerhandeling gegeven.

dat aan waarop het accent ligt binnen zo'n school. Want wanneer de leerkrachten echt weten te werken met de wilssubstantie, met fantasiebeelden en met het kunstzinnige in het onderwijs, dan voedt dat het innerlijke religieuze leven bij de kinderen en komen zij ook naar de Handeling.

Kijken we naar het bloed van de mens, dan zien we dat het ontstaat en weer heel vlug vergaat. Het bloed wil ons naar de geestelijke wereld voeren. In oudere tijden waren de bloedskrachten van de mens de bron van atavistische helderziendheid. Ze werden gebruikt op de oude weg van de inwijding. Daarbij werd gebruik gemaakt van de met het bloed verbonden krachten van de instincten, driften en begeerten in de mens. De inwijding was voor de mens een weg naar binnen. Maar de moderne mens kan dit in onze tijd niet meer verdragen. In onze tijd, waarin de bewustzijnsziel moet worden ontwikkeld, moet de ziel leren in de zintuiglijke wereld de werking van de realiteit van het geestelijke te zien, dat achter de schijnwereld van de zintuigen de wereld van de geestelijke werkelijkheid schuilgaat. Het is een schoolingsweg naar buiten.

Niet al het denken in de mens hoeft alleen maar de weg richting het stervende te gaan. Er leeft iets in het denken dat een wilselement heeft. Iets maakt dat het denken in zichzelf toch nog een verbinding kan vinden met de wilskracht, met de geestelijke wereld, iets dat terug kan gaan. Dat 'iets' druppelt als het ware binnen (zie derde voordracht van *Algemene Menskunde*¹). Maar het denken moet daarvoor wel geschoold worden. Wat wordt daarmee gered?

In zijn boek *De filosofie van de vrijheid*² duidt Rudolf Steiner ook al op de twee genoemde stromen in mens en wereld: Denken en Waarnemen (waarnemen = wil). Hij maakt duidelijk dat we niet kunnen spreken

1 Rudolf Steiner: GA 293; vertaling: *Algemene menskunde als basis voor de pedagogie* (wv-ii).

2 Rudolf Steiner: GA 4; vertaling: *De filosofie van de vrijheid* (wv-f2).

van vrijheid van de wil, maar dat juist het denken de aanzet kan geven om uit het doodsproces te komen om de wil te leiden, te sturen. In het denken kan de mens tot vrijheid komen. Het denken kan tot een idee komen dat niet uitsluitend uit de dode materie voortkomt en op die manier kan het denken de wil gaan aansturen.

Om weer even terug te keren naar de oude mysterietempels: daar stonden de twee eerder genoemde zuilen bij de ingang als een maning. Zij representeerden de tweeledigheid van de ziel. Er is ook een samenhang tussen deze twee stromingen en de vensters van het Goetheanum als moderne mysterieplaats. In het rode venster (zie afbeelding 2) vinden we namelijk een beeld van de zon (rechts bovenin) en van de aarde (links). Ook deze twee afbeeldingen staan voor de twee stromingen denken en willen – antipathie en sympathie.

We kunnen stellen dat de vrijeschoolpedagogie een christelijke pedagogie is en een uitvloeisel van een mysteriestroming. De tweeheid van denken en willen wordt ook aangesproken in de Kinderhandeling. In de cultus van de Handeling hebben we te maken met een zielenmysterie. In de Handeling klinkt dat de ziel zich zal *'verheffen tot de Geest van de Wereld'*. Verheffen is een activiteit. Er wordt niet gesproken over 'ontvangen'. De Geest der Wereld heeft het kind iets te zeggen, waartoe de ziel van het kind zich kan verheffen.

In het eerste gedeelte van de Kinderhandeling horen we de woorden *'verheffen'* en *'de gedachten en gevoelens'*, waarmee wordt gesproken over het denken en het willen van de mens. Gevoelens zijn namelijk teruggehouden wilskrachten; het zielenmysterie rekent namelijk het gevoel bij de wil (zie hiervoor ook weer de *Algemene Menskunde*).

We horen in de Handeling ook spreken over de geest, die leeft en werkt. De geest leeft namelijk concreet in onze voedingsprocessen, in groei, lichamelijke opbouw, herstel, de totale vorming van het lichamelijke. Het zijn de levensprocessen zonder bewustzijn, maar zij horen bij de stroom van de antipathie, van de scheppende werking van de Vader-God die alles in het Zijn roept, het scheppende principe dat zich tot in de materie uitdrukt. Anderzijds werkt de geest ook

Afbeelding 2 Ets van het rode venster boven de westelijke ingang van het eerste Goetheanum, Assja Turgenieff naar ontwerp van Rudolf Steiner.

lichtwekkend in de zintuigen. Daar is het de wil, die werkt vanuit de aarde. De geest leeft en werkt daarom ook in steen, plant, dier.

En dan klinken er woorden over het denken en handelen van de mens en in de woorden over *'al het werkende'* en *'al het levende'* kunnen we opnieuw de twee polaire krachten herkennen: *'al het werkende'* is de wil – sympathie; en *'al het levende'* is het denken – antipathie.

In de twee laatste zinnen van het eerste gedeelte van de Handelingstekst herkennen we opnieuw de twee krachten, die we op een bepaalde